

## «Злочин»

Він чекав уже чотири години відтоді, коли зайшов у кімнату і за спиною голосно, на всю квартиру, клацнув замок. Перше, що тоді зробив, – пішов у ванну і старанно вимив руки, щоб і сліду не лишилося від дрібних червоних плям на шкірі. Роман боявся і чекав, що ось зараз придуть, а він не встигне знищити останні докази. Чекав на чиновників із погонями на плечах, що поведуть відбувати покарання за злочин, на який у деяких країнах не звернули б увагу. Потім довго сидів на покриві унітаза, слухав, як набиралася у бачок вода, як сонно дихали у сусідніх квартирах люди, як нявкали і шкрябалися у двері коти. Коли вийшов звідти, зрозумів, що починається ранок, бо за вікном ледь сіріло, і злякався, чому по нього ще не прийшли. Метався по квартирі, не міг знайти собі місця, брався то мити посуд, що лежав брудною купою на кухні у раковині, то читати книгу, то прати одяг, у якому щойно прийшов, – усе здавалося, що на ньому залишилися червоні плями. Зрештою, Роман покинув усі розпочаті справи: посуд так і зостався стояти в раковині, книга лежала розгорнута, одяг висів акуратно на кріслі. Коли годинник пробив восьму ранку, сидів на старому витертому дивані. Його трусило, руки дрібно тремтіли і стукотіла чашка об блюдце, коли пив чай.

До першої години дня нервова напруга трохи спала, і Роман почувався майже, як завжди. Тільки знав, що не варто виходити з дому, щоб випадково не прийшли, коли його не буде. Дивився з кухні у вікно, яке виходило на одну з центральних вулиць обласного міста, бачив, як у такому ж будинку навпроти жінки поливали квіти, витирали з підвіконь пил, щось робили, інколи бачив чоловіків, насуплених і суворих. Але чекав. Знав, що рано чи пізно по нього придуть – стоятимуть біля будинку, тримаючи папки під руками і наготувавшись закувати в наручники, – уявляв собі холодні розмірені кроки по цементованих сходах.

За п'ять хвилин до другої постукали у двері. Стримуючи дрижання, повільно і на ногах, що не розгиналися в колінах, Роман встав із крісла й

пішов у коридор. І тут згадав, що хотів написати листи до друзів, до мами. «Та вже пізно», – подумав і боязко виглянув у щілину між дверима та одвірком. Це була сусідка, баба Стефа.

- Маєш позичити цукру? – проскрипіла вона, поправляючи старий вицвілий халат сіро-помаранчевого відтінку.

- Маю, – відповів він і пішов на кухню з думкою зробити останню добру справу.

Поки насипав цукор, баба Стефа стояла у коридорі й озиралася на різні боки.

- Моторошно у тебе, голубе, – підсумувала вона результат своїх оглядин, – чому не відсунеш гардини?

- Та це тільки здається, що темно і моторошно, – напоказ безтурботно мовив хлопець, – мені так подобається.

- Як хочеш, – сказала стара жінка, взяла цукорницю і вийшла.

До вечора чекав Роман, але по нього так і не прийшли. Сидів і слухав, як вискотіли на вулиці гальма, як проходили під вікнами перехожі, особливо увігнався у вуха голосний та верескливий дівочий сміх, що дряпонував по напружених нервах, як тихо й мірно жовтіло на деревах листя, як підіймалися люди на третій і четвертий поверхи, проходили повз його двері – очікував, що ось вони зупиняться і пролунає різкий та деренчливий дверний дзвінок: дз-з-з-з! Проте ніхто не зупинявся, усі проходили далі, і тільки блискучі та тремтливі зіниці видавали Романову напругу. Коли нарешті призахідне сонце потрапило у темну вітальню, пройшла, мов стріла, промениста і важка думка – «вони прийдуть уночі, щоб ніхто не бачив, як будуть забирати».

Відразу стало хлопцеві легше – хоч на декілька годин звільнився від каменя, що давив на плечі. Помився у душі, наспівуючи тягучий мотив не знати звідки знайомої пісеньки, поставив варитися на плиті рисову крупу і заходився смажити на олії цибулю. Повільно налягала за вікном темрява, стихав вітер, і світло від автомобільних фар освітлювало маленьку кухню на другому поверсі старого цегляного будинку. Наближалася ніч. Усе частіше

відчував Роман чийсь загрозовий й таємничий присутність за плечима, через що раз у раз змушений був поглядати через плече. Рис, який приготував із таким задоволенням, навіть не їв. Розсипав по підлозі цукор, що прошепелів по підлозі малими білими кристаликами, потрапивши у найдрібніші закутки. Здавалося, що ось зараз за ним прийдуть, ось спостерігають за ним крізь стіни, ось заховали камеру за спиною і насміхаються з нього, безпорадного, недолугого, приреченого, нікчемного. Не витримавши напруги, Роман вхопив куртку і вибіг із квартири, голосно хряснувши за собою дверима так, що загавкав сусідський доберман.

Хлопець вилетів з під'їзду, і від свіжого повітря захопило подих та здушило горло. Шум автомобілів, безсоння, відчуття невідворотної небезпеки, електричне світло у вікнах будинків навпроти і голий диск місяця на небі мучили, нашіптували, шамотіли у вухах, що ось вони – зовсім поруч-ч-ч... і уже йдуть по нього. Роман шугнув за ріг будинку й довго-довго біг внутрішніми двориками, старими, потрісканими тротуарами, покинутими парками, повз порожні альтанки і магазини. Було безумно холодно, і тихо-тихо підкрадалася думка, що варто подивитися на місце свого злочину, перевірити, чи нічого не змінилося відтоді, як він звідти пішов. Вона підповзала невловимо, повільно, але невпинно. Хлопець боявся. Хоча боятися він почав відтоді, як зробив задуману справу і вивів криваві літери в історії міста, проте зараз страх був утричі більшим – що схоплять на місці злочину, що на нього там чекають. Різко зупинився і подався туди, звідки щойно прибіг. Довго йшов, намагаючись по пам'яті відшукати напрямок до заповітного будинку, де старі нефарбовані двері під поривами вітру скриплять і б'ються об стіну, де на асфальті під стіною залишилися сліди його злочину, бо змити його не можна, де двадцять чотири години тому гарячково бився пульс і сіпалася повіка на лівому оці, коли похапцем довершував розпочате.

Знайшов. Ось він. Освітлений ліхтарями і без охорони. На стінах відбиваються тіні від дерев та електричних дротів. І тоді, коли до стіни

залишалося з десятків кроків, Роман почув тихий шиплячий звук, що повільно просувався поруч. Хлопець повернув голову і, придивившись, у сіро-жовтій темряві розгледів маленьку змію, що скрутилася на дереві, з голівкою, схожою на жіночу. Ніби Еринія, жінка-помста, напружуючи тонке тільце, зводячи акуратну голівку, вона тихо й попереджаюче шипіла, показуючи два гострих зубчики і двоїстий язик. Роман послухався внутрішнього голосу – повернувся та пішов геть від будинку.

Усю ніч бродив по місту, мов сновиди, і лише під ранок, коли із найближчого собору долітав розмірений дзвін, що кликав на ранкову службу, отямився: «Невже сьогодні неділя?» Тоді, задумавшись, і зіткнувся з масивним та похмурим чоловіком, який, закутаний у синю куртку, простував вулицею.

- Дивитися треба, куди йдеш! – гаркнув він, піднявши над землею хлопця.

Потім Роман запам'ятав довгі ряди ринку з китайськими тапочками та турецькими кофтинами, халатами і дитячими іграшками, між якими просувались покупці у чорних, сірих, коричневих куртках, пальтах і жакетах. Навіщо роздивлявся маленькі та великі скульптури звірів, жіночі бюстгальтери, батарейки до годинників. Пройшовся між рядами секонд-хенду, заглянув у відділ канцелярії. Опам'ятався хлопець від безцільного блукання між людьми і речами з ярликами тільки тоді, коли відчув проймаючий, різкий та дуже реальний запах смажених на олії чебуреків. Тоді нарешті зрозумів, який голодний і чому так боліло все тіло. Хоча голова ніла постійно, ще з позавчорашньої ночі, від нав'язливого липкого страху. Від примушеного чекання і нічної втечі.

Удома Роман, ступаючи шкарпетками на розсипаний вчора цукор, начистив картоплі і порізав її на довгі жовтуваті смужки, які висипав на шиплячу сковороду. Від голоду корчило шлунок. У сусідній квартирі рівномірно бив старовинний годинник – невідворотно відраховуючи години, хвилини, секунди. А за стіною сидів худорляво-м'язий і високий хлопець,

зіскулившись на табуретці. Він продовжував чекати. Чекав навіть тоді, коли їв, коли чистив одяг від бруду, коли мив посуд, коли просто дивився у вікно. Приречено, підвладно, слухняно.

У вухах знову чулося шипіння змії, а недалеко від себе, у кутку кімнати побачив і її саму – згорнуту у клубок, жовто-сіру, що знову піднімала до нього маленьку голівку з хижим оскалом. «Небезпека..., – здогадався хлопець, – значить, вони вже близько», – і відчув неймовірне полегшення: зникли страх та відраза. Роман сів писати листи, але, крім двох-трьох речень, де розповідав про свій невинний злочин, причини і те, що зовсім не розкаюється в заподіяному, нічого не міг змусити себе написати. Ніяких ніжних, прощальних слів. Ніяких вибачень і виправдань. Без дати і без підпису. Без жодних емоцій, одне тільки раціо. Поки він писав, змія у кутку все сичала, але ось вона підповзла зовсім близько і зупинилася на столі перед ним. Хвилину вони дивилися один одному в очі, не відводячи поглядів, немов випробовуючи власну волю і волю супротивника. Здавалося, завмерли не тільки змія та Роман, а й увесь світ, причаївшись, непорушно чекав: зупинилися автомобілі і годинники, застигли небо, місяць і чорно-сині хмари, скам'яніли у своїх постелях люди, залякли птахи і звірі, зледеніли льодовики, океани і пустелі, – і тоді у цілковитій тиші пролунав фатальний дзвінок у двері.

Нарешті відбулося. За ним прийшли.

Поки Романові одягали наручники і вели до автомобіля, він розумів, що злочин його – ніякий не злочин, що ніякі дощі ніколи не змиють фарби з облупленої стіни, що ніякими покараннями не зітруть із його пам'яті ту ніч, коли полохливою рукою він виводив напис «Свободу політв'язневі Макарові Корнійчуку!»

І тільки баба Стефа боязливо визирала на нього крізь шпарину у дверях.

## Емігрантка

*Усі ми тільки іноземці... навіть вдома іноземці...*

*Таліта Кум*

### Розділ I

Уві сні дихалося важко, немов камінь лежав на грудях і вдавлював у ліжко. Мимоволі, стягуючи постільну білизну, крутилася з боку на бік, щоб скинути його із себе. Але тягар залишався, і поступово з'являлося почуття, що повинна кудись їхати: ось зараз прийде потяг, а я не встигну. Знаю, що потрібно йти, бігти, мчати, але не рухаюся – тіло ніби залякло й камінь на грудях усе притискав до матрацу. Зіжмакане простирadlo муляло, тривога наростала, і я запитувала себе, чому нікуди не йду. Рвалася невідомо куди, знаючи, що це конче потрібно. Потяг уже наближається чорно-сірою крапкою, до нього протягуються дві блискучі лінії колії, і я розумію, що запізнилася. Ось він – уже біля перону, люди метушаться довкола нього, ніби мурахи довкола мурашника. Пізно уже кудись бігти.

Тільки камінь на грудях від сну залишився.

Я – українська дівчина, що виїхала за кордон у пошуках кращого життя. На моїй батьківщині живе безліч людей, що примирилися із довколишньою та власною байдужістю, коли викинутий посеред дороги одноразовий посуд турбує тільки мене, коли свідомо, зціпивши зуби, відмовляєшся від нових черевиків, коли знову бачиш, як біля обідраної забігайлівки обідраний собака просить їжу у таких же обідраних і п'яних чоловіків. Уже шість років, як я в місті Н. Красиве місто, у якому є все, що мені подобається: парки, будинки з високими вікнами, довгі вулиці і відполіровані вітрини магазинів, де розглядаю відображення й тіні перехожих. А вечорами – ліхтарі, електричне світло та фари автомобілів. А також чужі і незнайомі люди у натовпі. Коли стоїш серед такої кількості невідомих людей, то перше, що відчуваєш, це сон, заколисуюча рутинна, яка огортає, втягує, обіймає за плечі, а друге – самотність, незборима самотність посеред натовпу, коли навколо безліч

людей, що йдуть, торкаючись тебе ліктями, плечима, а необережно підслухані слова тільки підсилюють це враження:

- Будь ласка, вислухай мене...
- Я сьогодні прийду пізно, мамо, не чекай на мене...
- Зайди в магазин і купи...
- Так, він подарував мені троянди...
- Не забудь забрати зі школи...
- Зустрінемося сьогодні о шостій, добре?..

Тільки не кажіть, що це я навмисно підслуховую. Просто не будеш затуляти вуха, коли йдеш по вулиці. І це нічого, що я в цьому місті майже нікому не потрібна. Я ж не проти такого ставлення.

Орендує другий поверх у будинку однієї тітоньки, яка за походженням українка: у далекому 1943 році перебрався сюди її дід – втікав від енкаведистів. Однак не втік: його зловили, коли той вийшов купити газету. Я вирішила не питати, ким був її дід, щоб не зворушити старі рани на серці своєї хазяйки, але простих людей не шукають за кордоном – найімовірніше, що пан Тарас був дуже важливою персоною для радянських «прибиральників». Саме тому – за вміння тактовно промовчати чи за те, що я з Волині, – ця мила, але дуже самотня жіночка бальзаківського віку взяла до себе молоду емігрантку, тобто мене. А ще у моєї хазяйки є старовинна картина – портрет невідомого українського князя – її можна назвати навіть красивою, але Жанна нікому її не показує. Я побачила її випадково, прибираючись у кімнаті: чоловік із суворо стисненими губами у старовинній, багато оздобленій накидці сумно та якимось відсторонено дивився на запорошену задню стінку шафи.

У моєму розпорядженні всього на всього дві кімнати, кухня, коридорчик і вбиральня. Але мені вистачає. Сьогодні до мене мають прийти Люся та її чоловік Віктор, разом з ними я виїжджала з далекого для мене (принаймні, на цей момент) рідного села. Ми до сих пір підтримуємо дружні стосунки, хоча і завели нових друзів, але у цьому багатотисячному місті це єдині, кого я

знаю, українці. Їхній візит буде, як завжди, нудним та нецікавим: постійні розмови про роботу, гроші і, на їхню думку, благородна туга за Батьківщиною. Люся розповідатиме кулінарні рецепти, а Віктор – анекдоти. Досить порожні, щоб їх зрозуміти. Вони змирилися з тим, що в Україну їм не повернутися – їхня дочка взяла в кредит на будівництво житла просто величезну, навіть як на закордонні розміри, суму, і тепер їм прийдеться залишитися тут, щоб допомогти його виплатити.

- Наталко, подай мені, будь ласка, ось той салат. Ум-м, смачно! Тут є лососеве м'ясо? Я його просто обожаю! Нещодавно я приготувала таку запіканку! Ось послухай...

І пішло-поїхало. Щоб не здаватися неввічливою, я вдавала, що слухаю Люсю, жувала яблуко і поглядала на бідного Анрі. Віктор засипав його анекдотами. Будучи корінним європейцем, Анрі мало вникав у Вікторів українсько-кацапський гумор, який усі виховані люди, незважаючи на національність, не розуміли. Непомітно для інших ми переглянулися. Примружені, з дрібними зморшками по краях, очі Анрі посміхнулися і запитали, за що він повинен таке терпіти, на що мої сказали, що просто так, ні за що.

- Щойно згадав ду-у-же цікавенький анекдотик, – підморгнув до мого друга Віктор. – Слухайте! Одного разу Колобку, а це, хто не знає, казковий персонаж, круглий та вироблений із тіста, тобто без рук, ніг, шиї і такого іншого, всі набридли та осточортіли: і баба, і дід, і лисиця, і пісенька його дурненька – і він сказав «Піду повішуся!..»

- До речі, Наталю, у тебе випадково не збереглися українські газети? Я настільки сумую за рідними, що не знаю, куди подітися. Може б ти попросила свого брата переслати нам декілька? – запитала Люся.

- Добре, та навряд чи він погодиться, він про мене рідко згадує.

- Але ти попросиш? А то я не можу читати цих газет: ні слова про Україну, а так хочеться побачити рідні літери. Давно хотіла запитати про твою хазяйку, чому б їй не приєднатися до нас?



Мені нічого не залишилося, окрім сказати, що Жанна – дуже зайнята людина: у неї багато родичів та подруг, і вона постійно їх відвідує.

Віктор поглянув на годинник:

- О-о, то нам уже пора йти. Як швидко пролетів час! Я й не зоглядівся!

- Як не було б нам добре в тебе, Наталко, однак ми повинні йти – у нас нічна зміна, – мовила Люся, встаючи з-за стола. – Все було дуже смачним, і твій друг такий милий! До побачення, Наталю! До побачення, Андрію!

- Не забувай, – вставив Віктор, – при першій необхідності звертайся, ми тобі допоможемо. Гарзд? Бувайте здорові!

Які вони милі, все-таки.

Вночі небо і чорні розорані поля схожі. Безкінечні площини розгортаються одна навпроти одної, немов віддзеркалюючись у нескінченних виїмках та заглибинах. Інколи можна відчутти, як течуть ріки, як небом пролітають літаки на Захід і Схід, як дихають у своїх схованках звірі. Колись я жила у місцині, де тільки білі й розпливчасті сліди від літаків на полудневому небі нагадували про цивілізацію та здобутки людства у галузі техніки. Моя рідна земля розпікає ноги гарячим залізом, а може, я переплутала – це совість розжарює мене на гарячому вогні, проводить розтин пам'яті і спогадів, бо вони, жовто-зелені та з призабутим запахом радянського ситро, переслідують мене, навідуючи гострим відчуттям [déjà-vu](#). Довгими самотніми вечорами, у світлинах та перехожих, у рисах знайомого та запахах на ринках вони зі мною, завжди і повсюди. У місті Н., де намагаюся знайти себе, вони ще зі мною.

Ми йшли з Анрі, тримаючись попід руки. Кожен думав про своє, щось далеке і дороге. Ця країна подарувала мені нових друзів, знайомих, роботу, нові можливості і ... звичайно, цього молодого художника. Він мій перший знайомий у цьому місті. Пригадую, як я принесла його замовлення – каву без цукру (працювала тоді офіціанткою у кафе), а він запросив мене на виставку картин, як згодом виявилось – його. Цей напівсамотній і напівзрозумілий

хлопець – сучасний П'єр Гренгуар з «Собору Паризької богоматері», тільки не такий романтичний. Останнім часом мені здається, що він був би не проти змінити нашу дружбу на більш глибокі стосунки. Який він наївний. Мабуть, думає, що бідолашну емігрантку, яка нікого не знає у місті, приманивши славою і грошима, нічого не вартує затагнути у ліжко. Але я на нього не ображаюсь. Просто відмовлюся: він занадто хороший друг, щоб робити з нього поганого коханця.

- Як тобі ідея випити по чашці кави? – запитав він. – Бо я замерз.
- Потрібно було вдягнути щось більш відповідне до сезону, – сказала я, натякаючи на тонку сорочку і шарф, обмотаний довкола його шиї. – Надворі уже давно осінь.
- Ти не розумієш – це мій стиль, і я повинен дотримуватися його, щоб зберегти популярність.
- Щоб через два місяці про тебе написали найвдаліший за останнє десятиліття некролог?
- У тебе чорний гумор. Ніхто тобі про це не говорив?

Я усміхнулася.

- Просто більше ніхто з моїх знайомих добровільно не погоджувався на таку повільну смерть.
- Заради тебе я помру швидко, – мовив Анрі, театралью простягаючи руки.
- То це у мене чорний гумор?
- То як – по чашці кави? – відповів запитанням на запитання.

Ми сиділи у кафе за столиком біля вікна, вдихали аромат свіжої випічки і пили гарячий каву. Анрі вивчав малюнок дерева на столі, задумано водячи по ньому пальцем. А я дивилася у вікно. Через скло було добре видно, як розсіювалися ледве помітні у світлі фар краплини води. Мабуть, випав туман. У приміщенні пахло шоколадом, гвоздикою і сухим деревом. Відвідувачів було небагато: двоє за сусіднім столиком тихо розмовляли, ще один – читав газету.

Зненацька, ледве не перекинувши чашку, Анрі схопився з місця:

- Мені пора йти. І швидко. Ще зустрінемося!
- Але куди ти йдеш? Щось трапилося?
- Не хвилюйся так, я просто повинен працювати.

Він вибіг із кафе і навіть не озирнувся.

Додому я поверталася одна, але це краще, ніж повертатися удвох чи з компанією друзів. Як на мене, принаймні.

Я працюю в одному відомому ательє. Робота так собі, але мені подобається. Хоча б тим, що не нудьгуєш на робочому місці. Але сьогодні, у цей похмурий понеділок я фотографувала вечірнє плаття незрозумілого кольору і фасону на моделі-шатенці. День був так собі, плаття – таке собі, і згадка про зарплатню, до якої залишилося зовсім мало, не викликала у мене жодної іскри натхнення. Тому й світлини виходили ніякі. Щоб якось розвіяти цю атмосферу, я вирішила зателефонувати до брата і передати йому Люсине прохання. Він одразу ж підняв слухавку.

- Олексій слухає, – прозвучав у мобільному знайомий і рідний голос.
- Привіт, братику! Як поживаєш?
- А це ти! Що нового у далекій Європі? Можливо, ти хочеш повідомити, що твій дизайнер прогорів, ательє закривають, і ти повертаєшся в Україну? – пожартував він, хоча ні він, ні я в це не вірили: я знайду іншу роботу, а в Україну не повернуся.
- Та ні, моє золото. Просто Люся просила тебе передати кілька українських газет: вона страшно сумує за нашою «солов'їною мовою». Заодно мені можеш передати від себе листа і декілька книг. Тільки художніх!
- Добре, добре. Але мушу сказати, що швидко цього не зроблю, бо однокласник, якому раніше віддавав передачі, уже не їздить за кордон, і речі я віддам другові. Його звать Володимир, через два тижні він буде в Н.

- Гаразд! Потім поговоримо детальніше, бо я зараз на роботі, і в мене будуть проблеми, якщо довго розмовлятиму по телефону.
- До речі, сестричко, я одружуюся!
- Що таке? Мені почулося?
- Кажу, що весілля через півроку, і ти ще встигаєш приїхати! До зустрічі!  
У фільмах такі епізоди називаються «німа сцена» – мені забракло слів, щоб виразити чи своє невдоволення чи свою радість, адже що це було за почуття, я так і не зрозуміла.

Вечірнє місто Н. Щомиті вишукую у тобі щось таке, що б нагадувало мені про втрачене. Освітлені вітрини, таксі, дерева, усмішка перехожого, зовсім, як у мого призабутого знайомого, недбало кинуте слово. У тобі є те, чого не міг мені дати ніхто: ти забрав мене звідти, де було важко, дуже важко, і подарував те, що я так цінувала раніше.

Твої очі – це очі кожного жителя, твій аромат – це аромат вуличок, апельсинів, виставлених на продаж, осінніх хризантем і небаченої розкоші. Твій силует – це силует продавщиці на ринку, моделі на подіумі, двірника і самотнього ліхтаря перед моїм будинком.

Вечірнє Н. Розсіяне срібло місяця, що пробивається крізь листя каштанів (точнісінько, як у Києві). Полуднева задуха і сморід бензину. Відтоді, як я побачила тебе вперше, ти став моїм другом, моєю таємницею і незмінним супутником, а шпичаки твоїх соборів, бруківка, самотні лавочки і блиск автомобілів стали моїм життям і повітрям.

Уже тиждень як я не бачила Анрі. Наші спільні знайомі, яких я ненароком зустріла на вулиці, розповіли, що той малює. Малює шаленими темпами, не відходячи від мольберта навіть для того, щоб попоїсти чи поспати, так, наче боїться втратити думку чи ідею.

«Це дуже на нього схоже, – розмірковувала я. – Він чинить так, як усі чоловіки: якщо вже чимось захопиться, то не буде відволікатися, аж поки

воно йому не надокучить чи не доведе до кінця. Цікаво лише, як поводитиметься Анрі зі мною і як швидко я йому набридну?»

Нещодавно Жанна принесла декілька картонних пакунків, пояснюючи тим, що вона затіяла генеральне прибирання і немає, де їх поставити.

- Нехай побудуть у тебе трішки, – каже, – бо не знаю, куди їх подіти. Але ти не хвилюйся, через деякий час я заберу.
- Добре, хай собі стоять, – я працювала, і мені було однаково до якихось там пакунків, навіть якби вони стояли посеред кімнати.

Уже у сутінках напівтемної кімнати, я відірвалася від фотографій і виглянула у вікно. Місто, мов великий мурашник, жило, рухалося і мінилося кольорами. Хтось кудись поспішав, про когось турбувався. На моїй батьківщині теж, мабуть, вирувало життя. За словами Лесика, там усе змінилося відтоді, як я поїхала. А як хочеться знову побачити з дитинства знайомі місця, почути не в телефонній трубці рідні слова і відчути запах полину.

Відходячи від вікна, я ненароком зачепилася за пакунки, які принесла хазяйка. Вони перекинулися, і їхній зміст висипався на підлогу. Це були старі листи, пожовклі і потріпані від надмірного читання, якісь не менш старовинні документи, газетні вирізки, навіть книги. Я почала перекладати все це добро назад у картонні коробки, механічно прочитуючи назви, окремі слова, словосполучення і дати.

Найпершою мені на очі мені потрапила книга Гоголя 1923 року видання. На темно-зеленій обкладинці з обшарпаними краями великими літерами писало «ИЗБРАННОЕ». Поміж сторінками лежали якісь вирізки, засушені кленові листки і дуже старий, потемнілий від часу шматок паперу, на якому були накреслені якісь лінії, що перепліталися, та малознайомі закручені літери. Уважно його розгледівши, я заховала його у кишеню і взяла до рук маленьку чорну книжечку в шкіряній оправі. Це виявився щоденник, але без зазначення власника – на першій сторінці уже починався текст і стояла дата – 10 жовтня 1944 року.

До ночі я сиділа і читала цього щоденника – дивну сповідь зболілого душею чоловіка, дідуся Жанни. Виявляється в Україні у нього залишилася наречена, а тут була дружина. Звичайна історія. Список покинутих українок очолює Шевченкова Катерина, а завершує безіменна наречена Тараса Телицького. Прочитавши щоденника з першої до останньої сторінки, я не зрозуміла найголовнішого – чому родич Жанни втік до іншої країни. Він рвався назад на батьківщину, це було помітно у кожному рядку, особливо, коли пан Тарас нарікав на тутешні звичаї, на непривітність перехожих, що сахалися, ледве почувши його акцент. Однак можна було помітити, що якась причина утримувала його тут, але що це було – страх, біль, звичка – зрозуміти було важко.

Наступного дня нарешті зателефонував Анрі. Він попросив прийти у його майстерню і додав, що цей візит дуже важливий.

Був чудовий вечір. Назустріч мені поважно йшов Ян – продавець з сусідньої крамнички. Я вважаю за свій обов'язок щодня щось у нього придбати. Але не сама купівля для нього важлива – йому потрібне спілкування. Тому, купуючи хоча б один пакетик чаю чи якийсь інший, інколи навіть не потрібний, дріб'язок, зупиняюся, щоб порозмовляти з Яном. І ніколи про це не шкодую, бо, по-перше, він – цікавий співбесідник, а по-друге, мені приносить задоволення кожен вечір по дорозі додому видумувати що б такого незвичайного і необхідного придбати у маленькій крамничці на розі вулиці. Але сьогодні у нього вихідний, тому... «Доброго вечора, Яне!».. ми обмежилися усмішкою.

Майстерня Анрі була досить далеко від мого дому, її інтер'єр увібрав своєрідні погляди художника на красу і комфорт, атмосферу перенаселеного, забрудненого міста та романтичний стиль будівлі, в якому та знаходилася.

Коли я постукала у двері, було десять хвилин сьомої. У кімнаті почулися кроки, потім – шерхотіння одягу і клацання замка. Відчинив Анрі:

- Заходь, я маю тобі щось показати. Але потрібна твоя допомога. Пообіцяй, що будеш допомагати мені будь-яким способом, чого б це тобі не коштувало.

В очах бідолашного хлопця горів гарячковий вогонь, а зіниці були занадто розширені, особливо якщо врахувати, що кімната була яскраво освітлена.

- По-перше, привіт! А по-друге, рада тебе бачити живим-здоровим, не дивлячись на все те, що я про тебе чула. По-третє, ніяких обіцянок давати я не буду, поки не дізнаюся, що ти з мене хочеш.

- Будь ласка, ..

- Покажуй. До речі, як ти себе почуваєш? Я чула, що у тебе проблеми?

- Поки що ніяких. Але відчуваю – вони у майбутньому.

У майстерні було брудно: всюди валялися старі газети, засохлі фарби, недоїдки і порожні пляшки. Пахло пліснявою і зіпсованими продуктами. На підлозі, меблях, картинах лежав шар пилу, по кутках висіло павутиння.

- А в тебе, бачу, дуже «мило». Вода закінчилася?

- Ет, мені не до того! Ти лиш сюди поглянь!

І Анрі стягнув з мольберта покривало.

З полотна на мене дивилася... я. А довкола – безліч людських облич, розкиданих по синьому тлі. Жіночі, чоловічі, дитячі, усміхнені, байдужі, скривлені від гніву, запитуючі, радісні, милосердні, брехливі, заздрісні, невинні, холодні, благаючі, заздрісні – усе різноманіття фарб та емоцій. А посередині – мій білий силует (мабуть, недописаний) з уже готовим обличчям. Я не знаю, як це вдалося Анрі, але воно вбирало усі зображені навколо емоції і залишалося саме моїм. Анрі уважно спостерігав за реакцією:

- Як тобі? Сподобалася?

- А чому... чому саме я? – тільки й спромоглася сказати.

- Бо ти надихала.

- Так же не можна! Не спитавши дозволу, ти написав з мене картину!

- Але тобі подобається? Скажи! Скажи мені! – допитувався Анрі.

- Подобається... навіть дуже...

- А якщо я запропоную намалювати ще твоє тіло, ти погодишся?
- Тобто? – перепитала я.

Анрі лиш усміхнувся.

- Ти хочеш, щоб я стояла перед тобою оголена?
- Я можу заплатити...

- Але я не буду позувати тобі у будь-якому вигляді. Навіть одягнута. Не хочу.

- Зачекай!
- І ти хочеш дати мені ще й грошей!

Анрі ствердно кивнув.

- Моя тобі порада – звернися до натурщиці, а не до мене. Бо найближчим часом я не захочу тебе бачити! До зустрічі!

Виходячи, я все-таки встигла помітити його розгублений і зніяковілий погляд, і насолоджуючись його виглядом, голосно хряснула дверима.

На вечірці було гамірно і, як на мене, не дуже весело. Виступ, не пам'ятаю вже якої, групи, фуршет, танці, діджей і кілька світил моди й телебачення. Усе це змішалось у моїй голові, і я ніяк не могла забути картини Анрі. Перед очима стояли обличчя, здавалося, що й тут вони мене переслідують. Так воно і було: танцюючі пари, люди, що розмовляють, п'ють, сміються, світломузика, лаковані черевики, італійські костюми, дорогі прикраси і проста біжутерія, декольте, родимки і накладні віії. В житті не бачила стільки штучності, зібраної в одному приміщенні. Не вартим уваги був і мій новий залицяльник Джордж та його подруга:

- ...ти приїхала з України? Це що так провінція називається? Країна! Ніколи б не повірила! – не замовкала вона

- Послухай-но, ти не хотіла б зніматися в кіно? Я тут саме актрису шукаю, а ти підходиш на всі сто процентів! – запитав Джордж, похитуючись від випитого алкоголю.



У моїх очах блимало від світлових ефектів, боліла голова, і я все ніяк не могла зрозуміти, що від мене хочуть ці люди і чому саме мене вибрали вони своє жертвою.

- Джордж дуже популярний у Н. режисер. Ти не пожалкуєш, що погодишся! – шепнула на вухо дівчина. – Я буду грати головну роль, а ти – подругу!

- Чомусь я ніколи про вас не чула, – мовила я.

- А де ж ти могла чути у своїй Акроїні! Наші фільми у країни третього світу не потрапляють, – відповів Джордж. – Ось, візьми мій телефон, зателефонуєш

«Уф, більше терпіти їх не можу. Аби тільки вони не пішли слідом», – подумала я і шмигнула у відчинені двері, по дорозі кивнувши знайомим. Але, на щастя, їхню увагу відволік чоловік у зеленій сорочці.

Потрапила я на балкон. Повітря, як не дивно, було чистим і приємно холодило шкіру під тонким платтям.

Місто запалювало свої вогні. Наче припливи і відпливи, вони спалахували то швидше, то повільніше. Не минуло і п'яти хвилин, як всі вулиці палали, освітлені електричним світлом. З висоти двадцятого поверху місто здавалося величезним морем вогнів, що жило, дихало, розливалось, спотворювало і було неймовірно красивим. Вузенькі вулички, бульвари, шум далеких автомобілів, ліхтарі, гамір юрби під балконом і запах волі, таланту, насолоди і разом з тим людського горя, що причаїлося у його шпаринах.

А я стояла і дивилася на усе це, здавалося, що існуємо тільки я і місто. Більше нікого. З кожним подихом місто мене вбирало, підкорювало, і я ставала не я, і місто ставало не містом. Окремо нас більше не існувало, ми існували тільки разом. Таке враження, наче Н. мене випив, як ковток гірської води.

Додому я добиралася на таксі. Маленька пригода для самотньої дівчини у великому місті. Особливо, якщо врахувати балакучих таксистів і темні провулки.

Я стояла на пероні і чекала. Через півгодини має приїхати потяг, що привезе «послання» від мого милого братика і, звісно, газети для Люсі. Вона вже, мабуть, зачекалася. А як її вразив Анрі! Каже, що ніколи не бачила такого витонченого та випещеного хлопця. Ще б пак! Витонченості йому не бракує. А от тактовності не завадило б.

Задзвонив мобільний:

- Слухаю.
- Привіт! Може зустрінемося, поговоримо за чашкою кави? – почувся голос Анрі.
- Я сьогодні не можу.
- То, можливо, завтра?
- І завтра мені не виходить.
- Будь ласка, поговорімо! Я прошу тебе!
- ...
- Вибач, я не знав, що робити.
- До зустрічі, художнику! Я поспішаю. Може, ще колись зустрінемося.

Вчасно я закінчила розмовляти: потяг саме прибув. І відразу ж почалася тиснява. У людській колотнечі я намагалася розгледіти братового друга, одночасно намагаючись пригадати його зовнішність (за словами Лесика): “високий, темно-русий, можливо, з рудуватою борідкою...”

- Тобто? – запитала я.
- Якщо він приїде неголений, то борода буде руда, – пояснив брат.
- А... Зрозуміло.
- ...синьо-сірі очі і велика родима пляма на лівому зап'ясті. А ще він буде вдягнутий у светр, на якому причеплені два однакові значки з канадськими прапором. Звати Володимир. Я розкажу йому, як ти виглядаєш, і він тебе також шукатиме.
- Ти впевнений, що він приїде?

- У нього в Н. є родичі, і йому потрібно їх провідати. У мене закінчуються на рахунку гроші. Бувай здорова!».

- Ви часом не мене шукаєте?

Я оглянулася: переді мною стояв високий темно-русий хлопець у светрі з двома канадськими значками.

- Мабуть. Вас звати Володимир?

- А вас Наталя? Сестра Олексія?

- Так. Ви привезли мені передачу?

- Ось вона, але для вас є ще щось.

- Що саме?

- А ось це!

Він нагнувся до мене і несподівано поцілував. Вокзал закрутився, завертівся і зник. Залишилися тільки я, він і Н..

- Чи ви збожеволіли?! – запитала я, коли все стало на свої місця.

- Ні, я просто мріяв вас поцілувати, відколи вперше побачив. Невже я зробив щось погане? Не сподобалося?

- Чому усіх так це цікавить?

- Добре, не сердьтєся. Ось ваша передача, і прощайте!

- До зустрічі! Бажаю успішного візиту до родичів! – зіронізувала я.

Ми розійшлися у різні сторони вокзалу. Обоємною поцілунки на вокзалах, навіть із незнайомцями.

Анрі все не відступався. Він починає діяти мені на нерви – ніколи не думала, що люди можуть бути такими прискіпливими. Він телефонував мені разів шість на день, підстерігав під будинком, роботою, відвідував лише ті кафе, які я люблю, прогулювався лише тими вулицями, де, найімовірніше, я могла гуляти, надсилав квіти, листівки, тобто робив все можливе і неможливе, для того, щоб мене вмовити.

- Це манія, Анрі. Зі своє картиною ти потрапиш у психіатричну лікарню, – ось, що я йому сказала, але для нього це було все одно, що нічого не сказати.

Ви скажете, щоб я погодилася. Мовляв, що ж тут такого? Це ж на декілька днів! Подумаєш, скільки діла – постояти перед ним декілька годин. Однак не цей факт був для мене принциповим. Я не хотіла б йому дати хоча б найменшу причину сподіватися на щось більше. Ви скажете, що я зможу відмовитися у будь-яку хвилину. Але, якщо на цьому етапі Анрі проявляє таку настирливість, то як він буде поводитися, якщо я подарую йому надію і знання, що до поставленої мети не так уже й далеко?

Надворі накрапав дощ. Сірий, дрібний та ніякий. Я йшла тротуаром, і плащ розвівався, пропускаючи вітер. Тому, а можливо, через високу температуру, мене морозило.

Парасольки я не взяла, і волосся змокло, маленькими змійками згорнулося на плечах. Я простувала до місця, де колись стояла відома на весь світ в'язниця, не просто так, через просту примху, а задля того, щоб побачити місце, де жив і відчував пан Тарас. Холодний і рідкий дощ повільно падав на тротуар, тролейбуси, одиноких пішоходів, статую, що збиралася злетіти з високої колони (за шість років свого проживання у Н. я ні разу не поцікавилася, що це за постать і чиї руки її створили), на одноманітно проїжджаючі автомобілі, від яких час від часу розліталися водяні бризки і бруднили туфлі. Десь тут, під якимось із цих будинків, полюбляв сидіти дідусь Жанни, який згадував наречену і спостерігав за перехожими.

На душі було не дуже весело, краще сказати спокійно і порожньо. Те ж саме коїлося і на площі: жодної зовсім незнайомої для мене людини, жодної свіжої емоції, жодної непередбачуваної події. Лише на тролейбусній зупинці сидів інженер-проектувальник, що мав істеричну дружину і таку ж дочку (я їх частенько зустрічаю у MAXIM'S, чомусь вони повсякчас замовляють одне і теж). Батьки сварилися, сильно та натхненно жестикулюючи. Донька

жувала печиво. Їй, мабуть, нудно спостерігати за ними. На протилежному боці вулиці біг собака. За ним підтюпував хазяїн у великих окулярах. Я його теж знаю – програміст, живе у сусідньому кварталі.

Урешті-решт мені надокучило це одноманітне споглядання і я зазирнула у маленьку кав'ярню, що примостилася у непомітному куточку площі. Людей не було, і я замовила гарячий шоколад, якраз щоб зігріти своє страйкуюче горло. Рипнули двері – увійшов ще один відвідувач. Чекаючи на своє замовлення, я чула як він стукотів черевиками, струшуючи з них бруд та воду. «Українська звичка, – подумала я, – чи не земляк?» І обернулася. У кафе більше нікого не було. Тільки навпроти мене стояв напівукраїнець-напівполяк, двоюрідний племінник Жанни, друг мого коханого братика і залицяльник з вокзалу, Володимир (це вже згодом я дізналася про його походження та кровну спорідненість з моєю хазяйкою):

- Біля вас вільно? Дозвольте сісти?
- Але ж тут безліч вільних столиків.
- Можливо, мені хочеться посидіти з вродливою дівчиною, що полюбляє самотні прогулянки під дощем. То можна біля вас присісти? – не здавався він.

Мені чомусь важко відмовляти симпатичним та приязним людям. Тому на цей раз я не втрималася і погодилася.

- ... Будь ласка.

Було таке враження, ніби Володимир приніс у задушливий та просякнутий багатьма запахами Н. трішки українського степового вітру. Не буду говорити, що на мене відразу нахлинули спогади про те, що я давно покинула і куди, однак, повертатися вже не збиралася.

Чи чули ви, як іде дощ в Україні? Не думайте, що дощі всюди йдуть однаково. Усі ті якості, які має будь-який дощ у будь-якій країні, всі вони множаться на десять раз, торкнувшись безкрайньої рівнини, гір або навіки закарбованого у вашій пам'яті підвіконня із залізної плити.

Дощ в Україні – це не просто краплі води, як у Америці, це не просто убивчий ураган, як у тропіках, це не просто небажаний вияв погоди, як у великих містах. Це щось невимовно самотнє, могутнє і неосягненне. Його золоте світло, коли призахідне сонце виглядає з-за хмар, його сила, коли він заливає вікно і перетворюється на рухливу водяну стіну (а ти сидиш і дивишся, як стихія тебе ізольовує від світу, а ти нічого не можеш, не хочеш зробити), його печаль, коли він збирається у щілинах між бруківкою, і волога, коли він через шпарини у вікнах потрапляє в будинок і глухим стукотом падає на підлогу.

Дощ у лісі, дощ на озері або річці, дощ у горах, дощ у степу, дощ у місті, дощ вночі чи на світанку, дощ, що настає тебе в дорозі, коли ти в автомобілі чи йдеш край дороги (і, поволі накопичуючись, він стікає з дощовика і падає вниз, додола, на кросівки). Кожного разу він різний, як і людські характери, долі або вушні раковини. Але всі дощі в Україні залишаються дощами, з них не роблять проблем, що стосуються котлет, дитячих візків і кар'єр. Він просто дає необхідну для нас вологу, час замислитись над світом і собою. І я його обожаю – дощ в Україні.

Виявилось, що Володимир приїхав у Н. не зовсім для того, щоб навідати родичів. Його основною метою була картина, що висіла за шафою моєї хазяйки. Портрет Януша Острозького дістався їй від діда Тараса, того самого, який утік із України. Саме він, за наказом пана Вишневського, однієї темної ночі вивіз цю картину у Н. Чим мотивував пан, віддаючи портрет, ніхто достеменно не знає. Відомо лише, що коли у покинутий маєток пана увірвалися солдати червоної армії, то вони, а точніше майор Тупалов, нічого не знайшли. Хоча, що можна було шукати у маєтку, який більше, ніж три роки стояв порожній? Що вони сподівалися там побачити?

Ці питання тривожили Володимира вже давно, ще під час навчання в університеті. І лише півроку назад, перебираючи старовинні сімейні документи, йому на очі потрапило одне «доручення», якщо так можна

назвати напівзгорілий шматок паперу, у якому йшлося про те, що у 1943 році пан Вишневський доручив Тарасу Телицькому (брату Володимирового діда) будь-якими способами відвезти портрет Януша у місто Н., де згодом мав передати її тому ж таки панові. За що, той, за умови, що ніхто не дізнається про долю картини, обіцявся переписати на Тараса Телицького один зі своїх маєтків.

- А при чому тут я? – запитала я. – Навіщо ви розповідаєте мені такі факти?

- Можна перейти на “ти”, – таємничо посміхаючись, мовив Володимир.

- Гаразд. То навіщо мені знати про ту картину?

- А тому що...

Але в цей момент у мене запищав телефон. На екрані засвітилося ім'я Анрі. «От причепа, знайшов коли телефонувати! Невже він ніколи від мене не відступиться?» – подумала я, відхиляючи виклик. Однак мобільний не стихав. Довелося з Анрі поговорити. Однак не почула від нього нічого нового – пробач, зроби послугу, давай усе забудемо, слава, гроші і т.п. Коли я звільнилася від набридливого залицяльника і в очікуванні поглянула на Сашу, то почула від нього:

- Тому що ти є власницею картини.

Більшого здивування я ще не знала за все своє життя.

- А чому?

- Тому моя тітка Жанна подарувала її тобі.

- Навіщо?

- Мабуть, хвилюється за своє життя. Невже ти думаєш, що тільки я один полюю на цю картину? Окрім тебе та Жанни, про неї знають ще приблизно троє людей.

- Це означає, що тепер мені потрібно хвилюватися за своє життя?

- Поки що ні, – посміхнувся Володимир. – Жанна вчинила мудро: за офіційною версією картина належить тобі уже рік, але формально ти її не маєш і, припустимо, навіть не відаєш про її існування. А інші мисливці цього

не знають і шукатимуть її в тебе, але нічого не зможуть відшукати. Тому зараз ти ще в безпеці. Бо вони нічого тобі не заподіють, поки не матимуть картину у руках.

- Оце так новини! Можливо, є ще щось, чого я знаю?

- Є. Але про це дізнаєшся пізніше. Єдине, що я можу тобі зараз сказати, то це те, що Жанна хвилюється за тебе. Не ображайся, але у цій п'єсі ти – приманка, і ми несемо за тебе відповідальність.

- Але.., – не встигла я змалювати, як погано почуваюся, як Володимир обірвав мене на півслові:

- Ніяких «але». Вибач, проте іншого виходу не існує, – ми мусимо продовжувати гру, хоча б заради нас самих. До речі, тобі також належить частка.

- Яка частка? – поцікавилася я.

Володимир озирнувся, але оскільки більше нікого у кав'ярні не було, він продовжив:

- У картині захована частина карти, яка показує, де знаходиться скарб князя Острозького. А ще в рамці є десять дрібних і чотири великих діаманти. Чотири з них дістануться тобі.

Ось так змінилося моє життя. І навіть зараз я не можу сказати в який бік – кращий чи гірший.



## Розділ II

Із гучним брязкотом розбився посуд. Багато посуду. Шматки скла і порцеляни розкотилися по підлозі, відлунюючи різкими стогонами і болям. Перелякано біжу вниз, щоб подивитися, що сталося. Спускаюся сходами і на другій чи третій сходинці ступаю у воду, що тьмяно виблискує при м'якому світлі. Вода холодна, брудна та неприємна. У ній плаває безліч маленької риби, її настільки багато, що бачу, як рухаються їхні спini. Відчуваю, як холод пробирається до кісток, як до ніг дотикаються боками рибини, їхню дрібну луску. Біжу назад у кімнату і виглядаю у вікно. Але там, замість звичної вулиці та сусіднього будинку, лише поле. Безкрає сіре поле, трішки в тумані й до болю знайоме, ніби з призабутого життя. Де-не-де проступають зелені паростки трави, кротовини. «Де місто, – думаю перелякано, – куди воно зникло? Вітер хитає фіранками. Після мене на паркеті залишилися брудні та мокрі сліди, що ведуть від сходів до вікна. Озираюся по кімнаті, не знаючи, що робити і куди діватися, й відчуваю за спиною присутність безмовного і нерухомого поля, що з докором тисне на плечі. Чому? – запитує воно у мене.

Пам'ятаю це поле: не раз і не два доводилося вдивлятися в нього, намагаючись відгадати на далекому горизонті бодай найменших рух, що врятував би від щоденної важкої рутини, від власних і чужих проблем. Пам'ятаю, як втікала від нього, залишаючи на безнадію старий будинок та рідний краєвид. Втікала від його і своєї приреченості.

Через відчинене вікно заходив у кімнату туман, просочувався крізь побілені стіни, наповнював собою меблі та одяг. Туман – це соратник поля, його брат, що теж докоряє за малодушність та втечу. У дзеркалі бачу власне бліде обличчя, глибокі через тривогу очі й туман, що за спиною густішає й розтікається по кімнаті, немов молоко. Переконаю себе, що місто не могло зникнути, що я не можу бути тут сама, щось говорю до себе, але голос у тумані звучить глухо, застрягає в ньому і не приносить відповіді. Опускаюся

на крісло і чую, як плюскається у воді риба. Зовсім поруч. Досить лише протягнути руку.

Сьогодні четвер. А у вівторок сталася подія, якій, як я згодом дізналася, маю завдячувати Анрі. Саме йому я маю дякувати за синці на руках, пропахле смородом волосся та проблеми з поліцією. Так-от, у вівторок, у мій єдиний за останній рік вихідний посеред тижня, почувся дзвінок у двері. На порозі стояли люди у формі.

- Доброго дня! Будьте ласкаві, покажіть документи і дозвіл на проживання, – повідомив мені один з них.

- Тобто? – здивувалася я.

- Вам доведеться пройти з нами, щоб перевірити їхню достовірність.

- Невже ви вважаєте, що я їх підробила?

- Ні, ми так не думаємо, але у нас відсутня інформація, що вам їх справді видавали.

- Але...

- Підробка це чи ні – ми розберемося, а ви поки що пошукайте ще щось, що б підтверджувало ваше законне перебування у цій країні.

«Я пам'ятаю все досить чітко – мої документи оформлені за всіма приписами закону. У чому тоді проблема?» – думала я, риючись у шухлядах. У голові крутилися думки, одна гірша від другої, усе здавалося, що це нісенітниця, чийсь невдалий жарт або розіграш.

- Вистачить, пані, ходімо.

Так я опинилася в поліції. Доброго дня, грати, адвокати і слідчі! Моє вам вітання!

Наступного дня прийшов Анрі. Прийшов неждано-негадано, бо я нікому не телефонувала і не просила приходити. Мабуть, Жанна розповіла. Його поява була для мене несподіванкою.

- Привіт! – першим заговорив він.

- Привіт.

- Гарно виглядаєш, як на ув'язнену. Мені б мати такий шикарний вигляд після ночі за ґратами. Не дивись на мене вовком.

- Навіщо ти прийшов?

- У мене є друзі, я можу тобі допомогти.

- Не потрібно ніяких друзів, Анрі. Ти лише зателефонуй Люсі і скажи, щоб пошукала у себе якісь документи, можливо, у неї щось завалалося.

- Не дзвонитиму я до Люсі. Ти тільки скажи слово – і будеш вільною. Мої знайомі зроблять все, що б я не попросив.

- Але...

- Нічого не кажи! Тільки погодься позувати для моєї картини, – і твоїх проблем не буде.

- Ти ж знаєш, що я не скажу «так».

- Відмовляєшся від слави, грошей?

- Ти давно вже міг це зрозуміти.

- Хочеш сказати, що все, що я зробив, дарма?

- То це ти зробив? Ти? – здивувалася я. – Для того, щоб згодом шантажувати?

Було таке враження, ніби мене з усієї сили вдарили. Ще довго я відчувала пекучі сліди долоні на своїй шкірі. Точніше, сліди людської підлості і зради.

- Ти не розумієш, у мене робота стоїть. А я хочу малювати! Тільки тебе! А ти вперлася! Уяви: твоє обличчя на картині! Тебе буде впізнавати половина мистецького світу! Погоджуйся!

- Тепер я знаю твоє справжнє обличчя. Іди геть!

Анрі пішов, а у порожніх коридорах ще довго відлунювали його слова, немов вони відбилися від залитих призахідним сонцем стін.

У суботу я була змушена зателефонувати до Люсі та Віктора: більше не мала змоги тут залишатися. Не витримували нерви. Боялася, що Анрі розгнівається і мене відправлять в Україну (що буде для моїх знайомих, сусідів і родичів можливістю злісно обговорювати усі подробиці). Я попросила Люсю пошукати у себе – можливо у неї залишилися якісь

документи, що б підтверджували моє законне проживання. Вона зателефонувала в понеділок:

- Наталко! Я знайшла твою квитанцію з посольства. Приносити? Думаєш подіє? Тоді до завтра!

Виявилось, що ті декілька днів, які я провела у в'язниці, хтось використав для того, щоб обшукати моє помешкання. Перетрусили його на славу: розпорені диванні подушки, столи без ніжок, зірвані і попсовані картини, відчинені шафи і т. д. Я сиділа на кухні Жанни і, щоб заспокоїтися, пила гарячий чай з бергамотом. Терпіти не можу такий чай, але, щоб зробити хазяйці приємність, вирішила цього їй не показувати. А вона, така хороша і кумедна у своєму різнокольоровому халаті, розповідала, що саме відвідувала свою шкільну подругу, коли влізли у квартиру.

- Я і подумати не могла, що таке може трапитися. Володимир увесь день був вдома, але, оскільки замок на дверях не зламали, а залізли через вікно, то він і не почув. Я до сих пір пробачити собі не можу, що наразила тебе на небезпеку. Якби я не переписала б картини, ти навіть у в'язницю не потрапила б.

- Тобто? – перепитала я.

- Ми думаємо, що тебе туди запроторили для того, щоб обнищпорити квартиру і пошукати той портрет.

- Але ж Анрі сам зізнався, що хотів мене шантажувати. Такого не може бути, щоб ще хтось хотів мого ув'язнення.

- Щодо Анрі у мене окрема думка, – відказала хазяйка. А у поліцію повідомляти не будемо, щоб нікого не злякати. Володимир теж так вважає.

Коли поверталася сьогодні з роботи, то зайшла у крамницю до Яна, щоб трішки порозмовляти. У нього було затишно та пахло всілякими фруктами й овочами. Ян подавав через прилавок запаковані печериці жінці, що стояла у широкому сірому пальті. Я зайшла і стала осторонь. Лежали, відображені у дзеркалах, помідори, грейпфрути, зелена цибуля і помаранчі, за вікном з тихим шипінням проїжджали по бруківці автомобілі.

- Привіт. Що скажеш нового? – звернувся він, коли за жінкою причинилися скляні двері.

- Засумувала за вами, от і зайшла.
- Якби не трапилося чогось важливого, ти б не прийшла.
- Ні, прийшла б, – не погодилася я.
- То що скоїлося?

Я поглянула на спокійний погляд Яна і зрозуміла, що якраз йому я б хотіла все розповісти.

- Розумієте, – розпочала я, – останнім часом все перевернулося з ніг на голову – друзі перестають бути друзями, я не знаю, кому вірити, щоночі сняться ледве не жахіття – мене все більше кличе в Україну, хоч я не повернуся туди, а тут іще...

- Без кохання теж не обійшлося? – вгадав Ян.
- Мабуть, так, – криво посміхнулася я.
- Того й кличе в Україну, що хочеш туди. Не на своїй ти землі, дівчино.
- Але мені тут добре!
- А ти не думала, що народилася не для того, щоб тобі було добре? Як вважаєш?

- Не знаю.

Ян наморщив лоба:

- Зважити тобі чогось?
- Так. Два кілограми лимонів.
- Жартуєш, певно? – не повірив Ян.
- Та ні, хочу лимонів, – промовила я.

Чоловік скривися, але зважив два кілограми і подав мені зі словами:

- Тоді ось, тримай.
- Дякую, Яне. До побачення.
- До зустрічі! Заходь, як буде щось потрібно, – змахнув він рукою.

Я вийшла з магазинчику і зупинилася в безвиході, не знаючи, куди йти.  
«Мабуть, додому, куди ж іще можу податися», – подумала я.

Біля свого дому зустріла Володимира, який рішуче проказав:

- Повинен тобі сказати, що сьогодні ночую у твоїй квартирі. Хтось знову намагався забратися до тебе через вікно, використовуючи драбину. Жанна ледве встигла відчинити кватирку, щоб відлякати злодія.

- Ніколи б не подумала, що справа може бути настільки серйозною.

- А вона такою і є...

Я аж скривилася від його серйозного тону.

- ..тому приготуйся до сьогоднішнього вечора, – продовжував він, – потрібні ліхтарик, три чашки міцного чаю і тепла ковдра. Речі для самозахисту я беру на себе.

Взагалі-то я планувала зачинитися на своєму поверсі, увімкнути якийсь фільм і з'їсти з горя усі лимони, краючи їх на шматки та посипаючи цукром. А потім, можливо, поритися у пакунках Жанни з надією ще щось відшукати. Але ввічливе Володимирове розпорядження поставило на запланованому вечері велику і жирну крапку.

Ми сиділи у вітальні і пили дуже гарячий чай, що через тонкі стінки чашок обпікав пальці. Світло Володимир вимкнув (щоб злодії думали, що нікого немає вдома). У кімнаті була м'яка напівтемрява: у світлі вуличних ліхтарів та неонових вивісок добре виднілися контури меблів і навіть, якщо добре придивитися, назви книг на полиці. Затишно й дуже комфортно мені було сидіти, закутавшись у ковдру, і пити міцний чай. З лимоном. Спочатку Володимир дивувався і запитував, навіщо мені стільки лимонів, а потім, коли, задумавшись, я посолила ненароком чай, назвав ненормальною. А ще він розповідав про ті часи, коли почалася Друга світова війна, про своїх родичів, про те, як він малим ходив на річку ловити рибу, про князя Острозького, про мого брата та як він з ним познайомився. А я сиділа і слухала його оповіді, й мені зовсім не вірилося, що хтось може зазіхати на мене чи на мою власність.

Несподівано задзвонив мобільний телефон. Знову Анрі. Чому він не хоче зрозуміти, що вже давно втратив можливість мене вговорити?

- Привітик! Я тут недалеко, зайти до тебе в гості?

Я глянула на Володимира – він помахав головою, показуючи, що зараз не треба. «Кажі, що ти зараз не вдома, – зашепотів він, – нехай приходить іншим разом».

- Анрі, вибач, але я у Люсі та Віктора. Може, завтра зайдеш? – мовила я.

- Тоді передавай їм мої вітання. Кажеш, завтра ти будеш вдома?

- Так, буду.

- Тоді до зустрічі!

- Зараз перевіримо, чи справді він такий невинний і пухнастий, яким хоче здаватися, – сказав Володимир.

- Тобто? – не зрозуміла я.

- Жанна вважає його за потомка пана Вишневського – сина загубленої в часи війни племінниці чи щось таке. Знаєш, яке прізвище його матері? Вишневська. Не думаю, що його увага до тебе зумовлена чимось іншим, окрім інтересу до картини.

«На твоєму місці я б не була такою впевненою», – подумала я.

- ... тому він може зараз навідатися і пошукати за твоєї відсутності картину. А може і не прийти. Але в будь-якому випадку будь обережною з ним, гаразд? Не розповідай про мене.

Після цих слів запанувала мовчанка.

- А ось і він! – прошепотів Володимир, коли за вікном почулося шарудіння. – Мишоловка спрацювала! Йди до вимикача, – зашепотів він, ховаючись за занавіскою, – і за моєю командою вмикай світло, а я стерегтиму тут.

Із вулиці добре чулося, як хтось приставив до стіни драбину – спершу металевий шкрябіт об асфальт, а потім – об цеглу (за Володимировою порадою я залишила квартиру відчиненою). Ще мить – і темний силует з'явився у вікні. Людина за склом, просунувши руку у квартиру, швидко

відчинила вікно та залізла у кімнату. Потім прикрила за собою занавіску, озирнулася, і тут Володимир з криком «Наталю, вмикай» кинувся на неї. Почувся звук розбитої вази, згодом – удару і гуркіт драбини, по якій з'їжджало тіло. А потім я ввімкнула світло. Володимир стояв, опустивши руки, і вітер роздував занавіски. Поруч лежала моя розбита ваза.

- Він утік. Чому ти так пізно ввімкнула світло? – запитав він.

- Бо не могла знайти у темряві вимикача, – з винуватим виглядом відповіла я.

- У будь-якому разі його не доженеш. На всяк випадок навідай завтра Анрі, подивися, як він там. А зараз ми маємо повне право відпочити. Не хочеш прогулятися?

Ми їли солодку вату, сиділи коло фонтану, споглядаючи водяні бризки, що розліталися врзнобіч, і на таксі, що час від часу проїжджало. Увесь час намагалася відвести від Володимира погляд і ніяк не могла.

- Мені завжди здавалося, – промовив він, – що це місто не може бути живим, сповнений якихось емоцій. Я сприймав його схематично, зі скепсисом, піддаючи критиці будь-який факт, прочитаний у газеті чи почутий деінде. Приїхав сюди, познайомився із Жанною, і все змінилося.

- Чому?

Володимир посміхнувся.

- Побачив, що тут живуть люди зі схожими проблемами. Тільки в Н., багато штучності, так ніби люди брешуть самі собі.

- А в Україні хіба такого немає?

- Є, навіть ще більше. Бо брешуть один одному, брешуть у підручниках з історії, економіки, брешуть дітям, а вони продовжуватимуть цей ланцюжок далі. Хоча щирих людей набагато більше. Вони ховаються у собі, у своїй захисній оболонці і немає у них сил намагатися змінювати свій світ на краще. Вони полюбили його і таким.



До фонтана підійшла жінка і вкинула у воду дрібну монету, що впірнула у воду з тихим сплеском. Монета опускалася на дно, відблискуючи на світлі металевим блиском.

- Розкажи мені щось про...

- Про рідне село? – вгадав Володимир.

- Так.

- Там нічого не змінилося, але водночас змінилося усе. Як простягалася єдина вулиця з одного кінця в інший, так і залишилася. І старий всохлий дуб ще стоїть, з довгим покрученим гіллям, що впирається в небо. А так все інакше: будинки, люди, річка обміліла, і поштарка уже інша. Здається, кожен намагається себе знайти, зрозуміти, що діяти з собою і з примарними можливостями, а хто не хоче змінюватися, того змушують обставини.

- Перехідний етап?

- Так. Ми можемо як повернутися назад, так і прорватися вперед.

- Ти не вважаєш, що цей етап триває надто довго? – запитала я.

- Довго, – промовив Володимир, дивлячись вперед, у вузьку вулицю, що відходила від скверу, – навіть занадто. Ти знаєш, що твій брат живе зараз у місті, а не в селі?

- Лесик? Ні, не знаю. Чому він мені про це не сказав?

- Бо ти втекла, і він не хотів, щоб його теж не вважали зрадником.

- Але я не втекла! – спалахнула я, відчуваючи, як червоніють щоки, – я поїхала, щоб він мав за що жити.

- Це ти так думаєш, а він вважає, що це лише надумана причина, щоб потрапити у краще життя.

Я мовчала.

- Мовчиш? На твоєму місці я б теж нічого не казав.

Шуміла за спиною вода у водограї, снували люди.

- А що я можу сказати?! – не витримала я. – Хай вважають такою – мені однаково. Я боролася за своє життя, не тільки за комфортне, вимальоване у мріях, з дорогим одягом і меблями – це все мені не потрібне, – а за життя,

яке, здавалося, почало руйнуватися на очах відтоді, як залишилися з братом самі! У той день, коли померли батьки, у мене було враження, що один із двох стовпів, на яких стояла, забрали з-під ніг, і доводиться балансувати, щоб не звалитися у провалля.

- Не треба виправдовуватися, я розумію, – мовив Володимир і проникливо поглянув мені у вічі, а потім, мабуть, щоб відійти від болючої теми запитав: – Хочеш морозива?

- Ні, вже набридло.

Повз нас пройшла група галасливих і радісних студентів, що обговорювали чийсь невдалі стосунки, що розпочалися і завершилися в один день.

- Ходімо, прогуляємося вулицями, – запропонував Володимир і ненароком, задумавшись, взяв мою долоню у свою.

Так ми і гуляли містом, узявшись за руки. Проходили тротуарами, вимощеними дрібною бруківкою, дивилися на вуличних скоромохів, які розігрували маленькі вистави у різнокольорових масках, на річку, що протікала під нашими ногами. Я розуміла, що більше такі моменти не повторяться, що Н. мене прийняло і підтримало, але я у ньому лише гість, як і Володимир.

Повернулися ми досить пізно. Однак, відімкнувши двері, я зрозуміла, що у квартирі хтось був. Усі речі були перевернуті, меблі відсунуті, одяг зіжмаканий. А у вітальні на канапі, виклавши ноги у брудних черевиках, сидів Віктор із підбитим оком і подряпаною щокою.

- А ось і ви. Довго я чекав, – промовив він, – довелося пошукати без вас. Признавайтесь, де картина? А то ніяк не можу знайти.

- Вікторе, це... це ти? А як же Люся?

- А Люся у твоєї хазяйки. Чай п'є. То, може, ти сама скажеш, де картина? – і витягнув з-під піджака маленького і акуратного револьвера.

Володимир, нахмуривши лоба, зосереджено спостерігав за ситуацією і мовчав. У цей напружений момент, коли я нервово перебирала усі можливі виходи із ситуації, хлопнули входні двері. Хтось ввійшов.

- А зараз до нас приєднається Люся, – проговорив Віктор, дивлячись у дзеркало і поправляючи вуса. – Можливо, ще й картину принесе.

Я обернулася. На порозі стояв Анрі. Розгублений і спантеличений. Він дивився на мене і в його погляді було щось таке від чого у мене почали щипати в очах.

- О, то це не Люся! Це художник прийшов за своїм спадком! Що ж, приєднуйся, візьмемо тебе в долю! – вимовив мій земляк.

- Я не за спадком, – мовив Анрі. – Він мені не треба.

Чи бувало у вас коли-небудь відчуття, що живете ви у чорно-білому кіно? А навколо вас не люди, а механічні роботи. І ви також робот. З гаечками і дротяками. Такий милий та залізний, і коли спускаєтеся по сходах, то незмазані суглоби скриплять скрип-скрип, і коли руку піднімаєте вони скриплять скрип-скрип, і спати лягаєте скрип-скрип, і коли на роботу ходите – скрип-скрип. І у вас в житті одне тільки скрип-скрип. І довкола вас усі теж скрип-скрип. Ви чуєте, як сусіди зверху йдуть до ванної кімнати, грюкають залізними стопами й тихо та постійно ними поскрипують, як сусідка повертається з магазину скрип-скрип, як кіт нявчить за вікном скрип-скрип, як думки пролітають у вашій голові скрип-скрип. І ви йдете у майстерню годинників, віддаєте свою руку, щоб прочистили механізм, зі словами «десь забилося», і там же й чекаєте на неї дві години. Як зручно! Скрип-скрип.

Поки я була роботом, Володимир, прожогом кинувшись на Віктора, повалив його на диван, намагаючись заламати за спину його руку з револьвером. У цю хвилину до кімнати зайшла Люся із Жанною, обидві з витріщеними очима застигли біля Анрі. Однак моя хазяйка з криком: «Не отримаєш, стерво, картину!», вчепилася у стрижене волосся Люсі. Вони попадали на підлогу, кусаючи та дряпаючи одна одну. Було цікаво

спостерігати, як аристократичні, з досконалим манікюром хазяйчині нігті виводили на Люсиних щоках спіралі.

Я зирнула на Анрі, він стояв на тому ж місці і зі вже знайомим виразом на обличчі дивився на мене. Серед загального виску, охкання і крику я шепнула йому «Вибач, я не можу» і помахала головою. Він відвернувся. Але тут з страшним гуркотом Володимир з Віктором звалилися на підлогу, розбивши на друзки другу за вечір вазу. Коли я обернулася до дверей, Анрі вже не було.

Я пішла у спальню, взяла там ще одну вазу і, вгледівши момент, коли Віктор обернувся до мене спиною, розтовкла її об лисіючу макітру. Він розпластався, придавивши під собою Володимира. Потім сходила на кухню і, набравши з-під крана води у кухоль, вилила її на оскраженілих Люсю та Жанну. Ті повскакували на ноги. Видовища не надто приємні, щоб про них розповідати. Володимир приводив до тьми Віктора, завбачливо забравши у нього з рук револьвер.

Жанна та Володимир почали зв'язувати Віктора, використовуючи для цього шнур для декору гардин, а Люся під моїм наглядом присіла на край стільця. Щоб не стояти без роботи, я підняла з підлоги розпороту диванну подушку, пух з якої розлетівся по всій кімнаті, і безрезультатно намагалася зацепити дірку шпилькою. Урешті-решт вона набридла, і я закинула її у другу кімнату, висипавши при цьому весь пух, що ще залишався. Одна з пір'їн зручно вмостилася на новомодну зачіску Жанни, зіпсувавши задум перукаря. А вона, не помітивши цього, продовжувала доводити своєму небожеві, що закріпивши вузлом руки Віктора, а потім зв'язавши кінцем мотузка його ноги, буде набагато безпечніше. А Володимир казав, що спершу потрібно зробити зашморг на ноги, і вже тоді – сплутати шнуром руки. Вони сперечалися до тих пір, поки Володимир не побачив пір'їну на зачісці і не зареготав. Жанна розсердилася. У цю хвилину я запитала, що будемо робити з моїми земляками. Люсю та Віктора зв'язали й залишили у моїй спальні, а самі вирушили на кухню обговорити справи.

Від запаху зеленого чаю паморочилася і без того задурманена голова. У Володимира було підбите око і розірваний рукав сорочки, він марно його намагався прилаштувати назад. Жанна робила чай. Люся з Віктором не житимуть довічно у моїй спальні. І відпустити не годиться – повернутися назад.

- Можливо, віддамо їм один діамант? – запропонувала хазяйка.

- Ні – навіщо їм один діамант, якщо вони можуть володіти цілим скарбом? Віктору та Люсі потрібно ще трішки докласти зусиль, і вони матимуть картину зі всім, що до неї додається, – заперечив її племінник. – Нам потрібно придумати, що робити з ними, щоб не завдати шкоди і водночас, щоб вони не заважали нам.

- А якщо їх обдурити? Забрати з картини карту та діаманти і залишити її ненароком на видному місці, одночасно послабивши вузли на руках?

- Геніальна ідея! Так і зробимо! – вигукнув Володимир. – Тітко, несіть картину, а карту і діаманти надійно заховайте. А ми занесемо полоненим чаю і попустимо мотузки.

План спрацював. Люся та Віктор скористалися тим псевдошансом, що ми надали. Забравши картину, вони пішли, залишивши тільки розмотані мотузки на моєму ліжку. Ми бачили у вікно, як вони поспіхом злазили по драбині та сідали в автомобіль. Мигнули фари, заскрипіли гальма, і вони поїхали. На столі у вітальні Жанни блискучою гіркою лежали діаманти, а поруч – два бляклих шматків паперу.

- Тепер потрібно вибиратися додому, – задумано мовив Володимир. – Наталко, ти повинна поїхати з нами. Тут занадто небезпечно залишатися.

- Але я не хочу!

- Не відмовляйся, навіть моя тітка їде, хоча для неї набагато важче залишати рідну країну і їхати невідомо куди.

- Я пообіцяла, що більше там моєї ноги не буде, – вперлася я.

- Ти якраз втрапиш на весілля брата. Я знайомий із твоєю майбутньою невісткою – досить приємна дівчина, – продовжував вмовляти Володимир.

- Але я не поїду!

- Ти зрозумій, на тебе підстерігатимуть не тільки Люся з Віктором, а ще невідомо хто. Бо вони – не єдині, кому відомо про цінність картини.

- Та я не можу і не хочу їхати!

- Заради ж себе самої покинь свою затятість і логічно подумай, на яку небезпеку ти наражаєшся! – розсердився Володимир.

Сварка розпалилася не на жарт. Відступати я не хотіла. Чому я не можу залишитися в Н.? Уся ця примарна небезпека не наганяє на мене страху. Якщо Жанна хоче їхати, то хай їде, а я залишуся. Проте Володимир зараз мене не розуміє – він, вперши руки в стіл, стоїть, усім своїм виглядом показуючи, що не поступиться.

Жанна бродила по кімнаті, збирала потроху речі і зиркала на нас спідлоба. Вона уже поклала у валізу одяг і пішла до кухні, мабуть, по свою улюблену чашку, коли почувся її стривожений голос:

- Хто залишив вхідні двері відчиненими?

- Це не я, – майже разом відповіли ми.

Вона зазирнула до нас у кімнату, поглянула на племінника і, кивнувши, запитально показала на мене. У відповідь він хитнув головою. Жанна зітхнула і пішла у ванну.

- Наталю, я купив квитки на літак до Києва. Тобі теж, до речі, – заговорив Володимир. – Ти зобов'язана поїхати з нами.

- Я вже не маю сили тобі повторювати, що нікуди не поїду, – відмовила я.

- Ти мусиш.

Зненацька Жанна скрикнула. Обернувшись, ми поглянули на неї. Вона показувала на стіл. Папірців зі вказівками до скарбу князя Острозького і діамантів не було. На відполірованій кришці стола була лише склянка з водою.

У всіх тієї миті промайнуло в голові єдине запитання: «Хто?». Нам залишалось винуватити самих себе у тому, що дозволили викрасти скарб у себе з-під носа. Що і робили. Жанна картала себе за те, що, поклавшись на

нас, залишила карту без нагляду і пішла збирати речі. Володимир звинувачував мене у тому, що змусила його відволіктися, а я корила його за нахабство і самовпевненість, за те, що дозволив собі розпоряджатися моїм життям. Ми були сердиті, налякані та безпомічні. І не знали, у кого знаходиться наш безцінний скарб.

Була неділя. Вихідний. Я валялася на канапі і закривалася подушкою від сонячних променів (єдиною, яка вціліла після вчорашнього вечора). Встати, щоб затулити вікно гардиною, було занадто важко. Здрастуй, Лінь, давно ти до мене не приходила. Довга, тягуча, як іриски з мого радянського і напівзабутого дитинства. Я пам'ятаю, як вони липнули до зубів і ніяк не відставали. Такі ж на дотик лінощі – солодкі і смачні, але хто скаже, що завжди корисні?

На підлозі ще лежало пір'я, розбиті вази, розкиданий одяг. Нестерпно було відчувати, як Н. за вікном щомиті мінилося кольорами, запахами і думками, а я лежала на канапі й лінувалася поправити шкарпетку, що сповзла з ноги. Однак щось переінакшувати я не мала сил. І потреби також. За вчорашній день багато чого змінилося, зникло під уламками мрій. Карта зі скарбом загублена, діаманти теж, і хто знає, можливо, ми ніколи їх уже не побачимо. Закохані іскри у Володимирових очах були всього-на-всього ілюзією (як і вчорашній вечір біля водограю), а Жанна втратила будь-яку надію побачити батьківщину свого діда.

Зважаючи на цей список, який сенс починати життя заново? Тому я продовжувала відлежувати боки і спостерігати, як рухалися по стелі сонячні зайчики, – ополудні вони покоїлися коло карнизу, теплі та променисті, відбиті, мабуть, від вітрини Яна, а ввечері примостилися на мій абажур, і, якби вони їх мали, гріли на ньому свої вуха, хвостики, морщили носа та кліпали очима, а коли вже сонце почало сідати, вквалися б спати під скляним ковпаком. Незадовго до цього сонячні зайчики стали яскравими, наче розпечений камінь на вогні, але потім взялися тьмянішати, меншати, аж доки зовсім не зникли. На добраніч. Я зустрічатиму вас завтра на цьому ж місці.

Зітхнувши, я повернулася до вікна і почала виглядати зірки – незабаром вони повинні з'явитися над шорсткими й незграбними дахами. Одна, друга, третя. Нічне небо, розділене навпіл перетинкою вікна дивилося просто на мене. Підсвічене неоновими вивісками міста, вуличними ліхтарями та автомобільними фарами, разом із шумом відпочиваючих людських голосів,



воно здавалося важким і гігантським куполом, що стоїть, обравши за одну зі своїх точок тяжіння мою кімнату. А я крихітна й безпомічна перед його неблаганною міццю блимаю у темряві очима і навіть не здогадуюся, що від мене залежить його всемогуча та страхітлива непорушність.

Усе-таки я заснула, а згодом навіть не могла пригадати, чи минулий день був маренням, чи це лише витівки бешкетної уяви.

На головній вулиці Н. було дуже людно. Байдужі чоловіки та жінки, зі скам'янілими обличчями проходили повз, не помічаючи, а мені потрібно запитати щось дуже важливе (як завжди уві сні не запам'ятовуєш деталей). Як у біблійній історії, запитую у людей, а вони мене не чують. Я заглядаю до них в очі – вони не бачать. У відчаї озираюся довкола себе і бачу бронзовий пам'ятник – високий чоловік у витягнутій руці тримає смолоскип, що повинен був освітлювати комусь дорогу. Натомість довкола все похмуре і темне. Підбігаю до пам'ятника та поливаю та штучні яскраві квіти довкола нього бензином з каністри (уві сні не всьому знаходиш пояснення, особливо, що звідки береться і куди дівається), вони спалахують жовто-помаранчевим вогнем, що піднімається високо над постаментом. Але люди йдуть далі, не звертають уваги. Позаду мене клекотить вогнище, до нього підходить жебрак і жбурляє стос нових, ще не читаних газет. Шапка-вушанка нависає над його брудними безбарвними очима. Він гріється біля вогнища, протягуючи до полум'я зашкарублі руки. З надією кидаюся до жебрака із запитанням, однак він мовчить і лукаво дивиться на мене спідлоба. Стугонить вогнище й розкидає іскри над людьми. Йду через площу, залишаючи за спиною палаючий пам'ятник і жебрака біля нього, магазини, на вивісках яких написана безглузда реклама: «Куплю злість», «Квіти за одну копійку», «Один день в оренду». Штовхаю двері, на яких клейкою стрічкою приліплений папір формату А4 з написом «Звільняємо від проблем», а нижче – «Без допомоги магії». У заставленій дрібним та великим непотребом кімнаті був невеликого зросту хлопець, що протягнув мені фігурку зайця, вирізьблену з якогось каменя, і сказав:

- Попросили передати.

Беру у руки фігурку й бачу, що у зайця широкий ніс та пригнуті до спини вуха, а замість очей лише вирізані дірки. У статуетки не вистачало частини хвоста. Шепочу «дякую» і виходжу з крамниці на вулицю, де снують люди. Бездумно стою на тротуарі, відчуваю, як тягне руку донизу камінний заєць, як крадькома розглядають мене перехожі, і розумію, що тут мені немає куди йти, що моє місце за тисячі кілометрів звідси. Там, де ніхто не чекає. Статуетка падає на тротуар, проламає в асфальті дірку, і я падаю у неї разом із зайцем. Стугонить асфальт та безодня, і опиняюся у місці, де повинна бути, де нікому не потрібна, але яке ще пам'ятаю. Рідний, напіврозвалений будинок у далекій Україні.

Прокинулась я пізно і не пішла на роботу. Натомість, прибравшись у квартирі, вирішила прогулятися Н. І неодмінно зателефонувати Анрі. Але це згодом.

Я спустилася зі сходів, по дорозі закинувши під двері Жанни записку зі словами «Прийду пізно, не турбуйтеся». Сьогодні зовсім не хочу хвилюватися через картину та стосунки з Володимиром і Жанною. Поговорю з ними пізніше, тоді й усі разом подумаємо, що робити. Якщо, звісно, вони до цього часу ще не здогадалися.

Першою, кого я одразу зустріла, була дев'ятирічна С'ю з сусіднього будинку і її песик, який чемно йшов на повідку і морщив носа до перехожих.

- Ми сьогодні йдемо до ветеринара, – із серйозним виглядом повідомила С'ю. – Підеш з нами?

- Знаєш, сонце, у мене безліч справ, – відповіла я.

- Справи, мабуть, важливі, – надула губки дівчисько. – Колись я теж буду такою зайнятою і ходитиму у сквери цілуватися зі всякими залицяльниками.

Я засміялася.

- Не хвилюйся, це не обов'язково. Якщо хочеш, то будеш ходити у сквери і гуляти із собакою.

- Я ще не знаю, що вибрати. Усе так складно. Мій дядечко Джордж знімає кіно і каже, що найважливіші у кіно актори, а не сюжет. А ще він віддає ролі актрисам на зразок його подруги Лулу. Він навіть не здогадується, що через це виглядає дивно, – С'ю, мабуть вирішила повідомити усі сімейні новини тижня. – А вчора вони весь день перекидалися якимись камінцями і навіть купили словник, щоб прочитати один обшарпаний папірець. Я взагалі не розумію своїх рідних, вони не розуміють...

- Повтори, будь ласка, про камінці, – припинила я словесний потік дівчинки, намагаючись вхопитися за нитку, чий червоний хвіст щойно майнув переді мною.

- Кажу, що дядько Джордж і його подруга принесли вчора додому якийсь обшарпаний папірець і сиділи, намагаючись його прочитати, – повторила С'ю. – Але він написаний не нашою мовою. А потім почали гарні такі камінчики роздивлятися. Я спочатку подумала, що то діаманти, але де б вони на них натрапили? Тому я спитала, що це таке. А Лулу відповіла, що то її намисто порвалося. Ще й повторила двічі, «намисто порвалося», наче я дурна якась. От я й кажу, що мої рідні не хочуть бачити, що я вже майже доросла, і не хочуть...

- Ти спізнишся до ветеринара, – знову зупинила я С'ю, – і подивись – твій песик нудьгує. До зустрічі!

С'ю попрямувала далі, мабуть, вважаючи, що її подруга, як усі дорослі, не хоче звертати на неї уваги. А я залишилась обмізкувати почуте. Якщо вірити словам цієї дівчинки, то мій знайомий кінорежисер і його подруга з вечірки обікрали нас у суботу. Якщо так, то мені потрібно з ними зв'язатися. Тільки не знаю, чи залишила його візитку.

Мені нічого не лишилося, як повернутися у свою квартиру і пошукати візитку. А по дорозі зазирнула до Жанни та Володимира і знайшла їх у

депресії, подібній до тієї, що вчора обсідала мене. Я розповіла їм щойно почуте. Потім ми узгодили план дій, і через десять хвилин (цей час я витратила на те, щоб внутрішньо підготуватися до розмови) я набирала на мобільному телефоні номер до Джорджа-кінорежисера.

- Я вас слухаю, – відповів його грубий голос.

- Привіт! Як справи?

- Казково, як же інакше. А хто це говорить?

- Це Наталя, з вечірки від Louis Feraud. Ми тоді чудово провели час. Пам'ятаєш? Ти тоді ще пропонував мені роль у своїй стрічці. Але не хвилюйся, я ще тоді відмовилася.

Я навмисно йому збрехала, знаючи добре, що він нічого не зможе пригадати. Хоча сподівалася, що хоч мене він ще пам'ятає або прикинеться, що пам'ятає, щоб не показатися дурником.

У слухавці зависла тиша. Я напружено чекала, що він відповість, адже від цього залежали наші подальші дії.

- Як почувася? – пролунало через три секунди.

- Прекрасно, Джордже. Можливо, десь зустрінемося? Пообідаємо?

- Добре. Як щодо ресторану HOTEL BPISTOL?

- Завтра ввечері? – запропонувала я.

- Згода! Зустрінемося на місці?

- Так. До зустрічі, Джордже.

- Зустрінемося.

Це був один із найзагадковіших спогадів мого дитинства. Каверзна пам'ять підсовувала уривки фраз і сіро-коричневі картинки, побачені з вікна старого автомобіля, з яких я ніяк не могла сплести повноцінну та правдоподібну історію. Пам'ятаю, ми по декілька раз проїжджали однією і тією ж дорогою, ніби повинні були виконати певний обряд, повторити певне речення і дії, так, ніби повинні були пройти певну ініціацію. Зараз це мені нагадує уроки з фізкультури, коли була змушена здавати норматив з кросу, –

десять однакових кіл, коли легені і печінка з кожним кроком, з кожним вдихом нили і рвалися з тіла, коли десять раз пробігаєш повз написи великими літерами «старт» і «фініш» й не маєш права зупинитися, а тільки бігти, бігти, бігти.

У той день ми проїжджали вузькими дорогами, і кущі дряпалися об вікна. Як завжди, коли мене в дитинстві кудись везли, я відчувала легке сум'яття – незрозумілі розмови незнайомих людей, з якими замкнута в тісному просторі, й натяки, яких не могла зрозуміти, наганяли забобонний страх. Зупинився автомобіль у лісі біля перехрестя, над яким стояв високий дерев'яний хрест.

- Пішли до фігури, – сказала мама і повела мене до нього, тримаючи у руках яскраво-зелену і рожеву стрічки.

Потім дорослі про щось сперечалися, прив'язували до хреста стьожки і показували мене старій жінці, якої я до сих пір в очі не бачила, і казали:

- Слухайся її, адже це твоя прабабуся.

А я зрозуміти не могла, хто поставив у лісі хрест, чому саме на перехресті і до чого тут прабабуся, до якої всі ставилися з великою повагою.

З того тривожного дня збереглася фотокартка – хтось зняв нас зі спини, купку людей, що метушилася довкола розп'яття. Воно височіло над всіма, обвите стрічками, які на чорно-білій фотографії втратили свої барви. Хтось тримав драбину, хтось був біля автомобіля, а маленька дівчинка років три-чотири стояла осторонь і дивилася в об'єктив фотоапарата.

Мабуть, Ви чекаєте, що Наталя забере діаманти та карту і разом з усім товариством поїде в Україну, щоб втрапити якраз на весілля до брата. Мовляв, це логічне завершення цієї історії – на більше не здатні ні персонажі, ні автор, який їх створив. Не буду брехати – саме таким був початковий задум і приблизно ось так він закінчувався: «під будинком часів війни сидів бродячий кіт, він спокійно подивився на нас і навіть не зрушив з місця, так, ніби ми не могли заподіяти йому шкоди, так, ніби ми уже не мали для нього

значення, так, ніби були для нього порожнім місцем. І це була правда, бо у тут ми уже не існували. Ми були на півдорозі до України, загублені у просторі і в часі. Реальними були тільки дорога, по якій йшли і тепло одне одного. Усе інше – включно з пригодами у минулому, здавалося чудернацьким та химерним сном. Дійсністю були також довга вулиця передмістя, схід сонця, що червонив контури будинків і присутність чоловіка, чиє тепло кликало у довколишній прохолоді. Здавалося, за спиною шкірився камінний заєць, показуючи дві широкі дірки замість очей. Я поглянула на годинник – 05:34. Завтра – весілля мого брата, і я на нього ще встигаю....»

Однак, коли автор через три роки нарешті зібрався довести його до кінця, то виявилось, що надто все змінилося або, як говорять, забагато води утекло, щоб він міг дозволити собі хеппі-енд. Тому, відкинувши написані останні дві сторінки, він сів складати собі виправдання. Можливо, автора мучила совість, можливо, йому захотілося пожартувати, можливо, він нарешті відчув сморід графоманії, який йшов від написаного тексту, але факт залишається фактом – хеппі-енду не буде: дівчина не наважилася піти на зустріч із кінорежисером, а Володимир і Жанна о 16.00 сіли на літак до Києва. Наталка залишилася сама. Можливо, вона почне спілкуватися з Анрі, і він допише картину, а може, і це тільки у тому випадку, коли дівчину замордують опівнічні й полуденні кошмари, вона поїде додому. Але ж її ніхто там не чекає. Тому будемо вважати, що вона не повернеться – така собі «загублена Україна» на теренах Євросоюзу, яких сьогодні, на жаль, надто багато.